

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015

Alavieska

MAAKUNNALLISESTI JA VALTAKUNNALLISESTI (RKY 2009) ARVOKKAAT ALUEET SEKÄ NIIDEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

ALAVIESKA

Alavieskan kirkonkylä

Alavieskan koulu ja asuntola
Alavieskan tapuli ja kirkko
Liikerakennus Kalliomäki (Keskustie 8)

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KÄHTÄVÄ

Kähtävä

Anias (Kähtävä)
Keski-Hautala
Louhela
Metsälä (koulu)
Ranta-Myllylä
Rinta-Harju ja Ala-Hautala
Ticklen
Vanhapaikka
Ylihautala

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Mattilanperän kylä (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

TALUSKYLÄ

Taluskylä

Isotalus
Mikontalo
Mäki-Takalo
Taluskylän kansakoulu
Taluskylän kyläkauppa

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

YLI-KÄÄNTÄ

Kääntä - katso aluerajaus Kalajoen kunnan raportista

Heikintalo ja Jokela
Korvan luhti, Jokikorvan torppa ja Ylikangas

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET, JOTKA EIVÄT SISÄLLY ALUEISIIN

Kohteet on merkitty luetteloon maarekisterikylittäin

ALAVIESKA

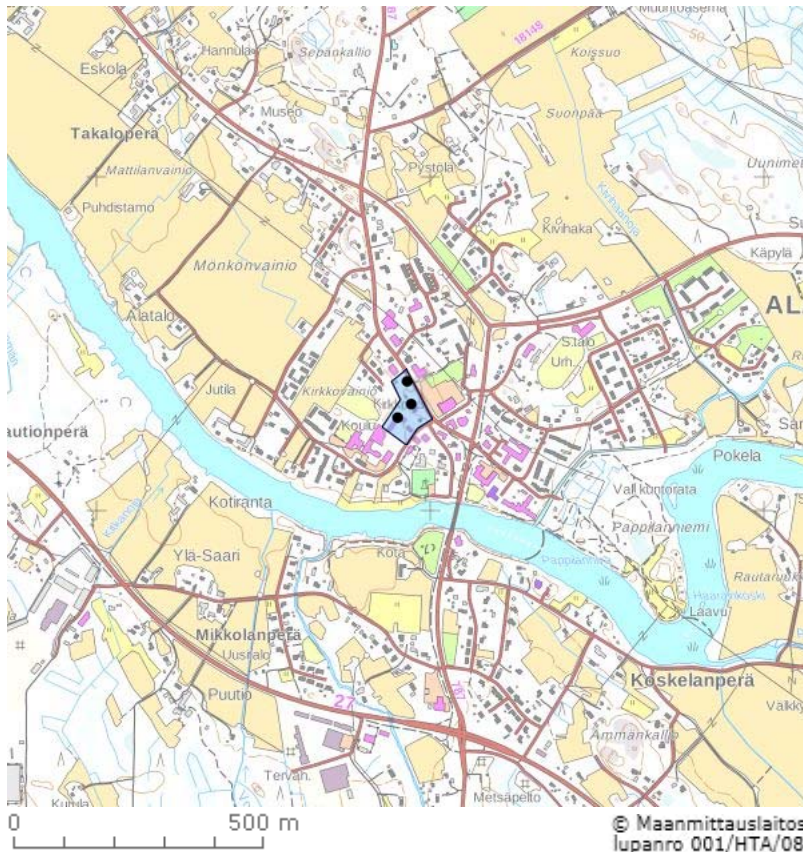
Alavieskan kotiseutumuseo (vanha pappilan väentupa)
Hannulan kotiseutumuseo
Jylhä
Kangas
Kuivatuskanava
Muuntaja
Rajakivet
Savupirtti (museo) ja Someronkylän koulu
Tanhuala
Viljamaa
Ylikangas

KÄHTÄVÄ

Kivimaa ja Rajaniemi

SOMERO

Verrosen pihapiiri

alueen nimi: Alavieskan kirkonkylä
 pääas. kunta: Alavieska
 pääas. kylä/k.osa: Alavieska
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Alavieskan koulu ja asuntola
 Alavieskan tapuli ja kirkko
 Liikerakennus Kalliomäki (Keskustie 8)

kuvaus:

Aluekokonaisuuteen kuuluvat jälleenrakennuskaudella valmistuneet rakennukset: Alavieskan kirkko sekä sen vieressä sijaitsevat koulu ja asuntolarakennus sekä Kalliomäen liikerakennus. Rakennukset sijaitsevat taajamakuvallisesti merkittävällä paikalla Alavieskan keskustassa. Ne muodostavat vahvan ja edustavan jälleenrakennuskauden kerrostuman.

kohteen nimi: Alavieskan koulu ja asuntola

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus: 9-401-12-196, 14-97

kylä/k.osa: Alavieska

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1953

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Alavieskan kirkonmäen takana on tyylipuhdas 1950-luvun ala-asteen rakennus opettajan asuntoineen.

Alavieskan kansakoulun lisärakennukseksi alkujaan rakennettu koulurakennus on säilynyt monin osin alkuperäisessä asussaan. Sen ulkopuolelle ei ole tehty juurikaan muutoksia. Rakennus on asetunut kirkonkylän rakennetussa kulttuuriympäristössä paikoilleen: rakennusta pidettiin sen valmistuttua jopa liian komeana pienen paikkakunnan kirkonkylälle, mutta tämän päivän taajamakuvaan se istuu erottamattomana osana. Myös hyvin hoidettu asuntolarakennus on taajamakuvallisesti tärkeä.

Koulu- ja asuntolarakennuksen sijainti vuonna 1948 valmistuneen kirkon vieressä on taajamakuvallisesti merkittävä. Rakennukset muodostavat yhdessä kirkon luoteispuolella sijaitsevan Kalliomäen liikerakennuksen kanssa vahvan jälleenrakennuskauden kerrostuman.

historia:

Alavieskan kirkonkylän entinen koulurakennus rakennettiin alkujaan lisärakennukseksi vanhalle kaksiohettajaiselle kansakoululle, joka kärsi tilanpuutteesta. Vanha kansakoulu oli valmistunut kirkonkylälle 1916. Etelärannan koulupiiri sai oman koulun 1930. Suurten ikäluokkien tullessa sotien jälkeen kouluikään, tilanpuute oli kirkonkylän koululla pian uudelleen niin vaikea, että opetustiloja oli vuokrattu eri puolilta kirkonkylää, mm. pappilasta. Kirkonkylän uuden koulun rakentamiseksi joutui kunta ostamaan lisämaata. Uuden koulun suunnitteli arkkitehti L.E. Hansten Helsingistä vuonna 1951.

Koulu valmistui kaksikerroksisena tiilirakennuksena, jonka tilat oli massoiteltu kahteen siipeen, joista kirkon lähellä sijaitsee korkeampi liikuntasalin käsittävä osa. Tämän eteläpuolella on pitempi ja matalampi osa, jossa varsinaiset luokkahuoneet sijaitsivat. Tilat porrastuvat eri siivissä siten, että lattiatasojen korkeusero on puoli kerrosta. Rakennuksen kellarikerrokseen sijoituivat varastotilojen lisäksi lämpökeskus sekä wc-tilat.

Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsi alun perin opettajainhuone, keittola, kodinhoituhuone sekä metallityö-, veisto-, ja maalaustyösalit niihin liittyvine varastotiloineen. Korkeamman osan pohjakerroksessa sijaitsi kokoelmahuone, kunnallinen kirjasto, oppilaiden pukuhuoneet sekä talonmiehen asunto. Toisessa kerroksessa oli 4 luokkahuonetta lähes 40 metriä pitkä käytävän varrella. Koulurakennuksen seinät rakennettiin punatiilestä muuraamalla massiiviseksi seinärakenteeksi. Perustukset valettiin betonista ja kellarikerroksessa osassa tiloista oli punatiilestä muurattu verhous. Seinät rapattiin niin ulko- kuin sisäpuolelta ja maalattiin kalkkimaalilla. Ulkoseinän sävy oli alkujaan vaalea, lähes valkoinen. Osa väliseinistä –erityisesti luokkahuoneiden välillä–

rakennettiin puurunkoisina. Välipohjat ovat alalaattapalkistolla varustettuja koolattuja puulattioita tai betonisella kansilaatalla rakennettuja välipohjia. Aula- ja käytävätilojen lattiat sekä porrasaskelmat valettiin mosaiikkibetonista (graniittimosaiikkia). Luokkahuoneiden lattiat olivat pääasiassa lautta. Pesu- ja pukuhuoneiden lattiat olivat marmorimosaiikkia. Välipojhatäytteet ovat olkea ja purua. Katteena kansakoulun lisärakennuksessa oli betonitiilikate.

Asuntolarakennus on kaksikerroksinen neljän asunnon, kahden neliön ja kahden kaksion pieni tiilirakenteinen kerrostalo. Runko on tehty kuten koulurakennuksenkin runko, kaksinkertaisesta punatiilimuurauksesta, kellarikerroksen ollessa betonia. Isommissa huoneistoissa on ollut keittiö, palvelijan huone, olohuone, josta käynti parvekkeelle sekä kaksi kookasta makuuhuonetta. Kaksioiden keittiöissä oli myös sähköliedet. Kaksioiden olohuoneista oli käynti parvekkeelle ja viereen jäi makuuhuone. Kellarikerrokseen tulivat opettajien sauna- ja varastotilat.

Asuntolarakennuksen muutokset ovat olleet vähäisiä, ja se on säilynyt pääasiassa asuinkäytössä tähän päivään saakka. Asuintiloja on kunnostettu, mutta huonejakoa ei ole juurikaan muutettu. Koulurakennuksen muutokset ovat olleet suurempia, ja niissä heijastuu opetustyön sisällöllinen ja toiminnallinen muutos. Luokkahuoneiden käyttötarkoituksia on muutettu, tilat ovat saaneet monitoimitilojen luonteen alkuperäiset yhteen tarkoitukseen laaditun tilaohjelman sijaan. Kirjasto on muuttanut pois koulun tiloista. Pääosa muutoksista on tapahtunut koulun ulkoseinien sisäpuolelle, eivätkä ne näy ulospäin. Ainoastaan uusi välituntikatos koulun kentän puolella on muuttanut koulun ulkoasua. Lasilliset ulko-ovet ovat tummiksi petsattuja tammiovia. sisäänkäyntikatos ja sen alla oleva kivinen (graniittia) ulkoportaikko ovat alkuperäiset.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M, S, I

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Alavieskan koulun rakennushistoriallinen selvitys. Airix ympäristö Oy. 2014

kohteen nimi: Alavieskan tapuli ja kirkko
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-881-1-1
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

J. Karvosen suunnittelema tiilinen jälleenrakennuskauden klassistisia piirteitä omaava kirkko ja puinen kolminivelin pohjalaistapuli sijaitsevat mäellä Alavieskan keskustassa. Hautausmaa ja ensimmäisen kirkon paikka sijaitsevat Kalajoen ylittävän sillan kupeessa joen pohjoispuolella. Kirkkotarhaa ympäröivän kiviaidan portit ovat kauniisti koristeltuja takorautaportteja, joiden tekijäksi tiedetään alavieskalainen Filippus Rajaniemi.

Nykyinen kirkko on rakennettu vuosina 1939-1948. Edellinen kirkko tuhoutui tulipalossa vuonna 1916. Tapuli on oletettavasti kuulunut 1733-1738 rakennetun Alavieskan toisen kirkon yhteyteen. Tapuli siirrettiin 1700-luvun loppupuolella nykyiselle paikalleen lähelle kolmatta kirkkoa.

Uusi SOK:n liikerakennus on pystytetty vastapäätä kirkkoa tien toiselle puolelle. SOK:n piha-alueen läheisyydessä on vielä toiminnassa oleva tiilimuuntaja, joka on harvinaisuus seutukunnassa. Kirkon takana on tyylipuhdas 1950-luvun ala-asteen rakennus opettajan asuntoineen. Kirkon vieressä on 1948 valmistunut rapattu liikerakennus, Kalliomäki 9:20, joka on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ulkoasunsa ikkunoita myöten. Talossa on toiminut mm. elokuvateatteri.

historia:

Alavieskassa on ollut kappelikirkko v. 1651. Ensimmäinen kirkko valmistui v. 1738, kolmas kirkko valmistui Simon Jylkkä Silvénin johdolla 1795. Simon Jylkkä-Silvenin laatimat kirkon piirustukset ovat vuodelta 1787. Kirkko paloi salaman sytyttämänä 1916. Nykyisen kirkon vieressä oleva kolminivelin pohjalaistapuli on kuulunut oletettavasti toisen kirkon yhteyteen ja on siirretty nykyiselle paikalleen lähelle kolmatta kirkkoa. Jylkkä on mahdollisesti uusinnut tapulia v. 1779. Alavieskan nykyinen tiilikirkko on valmistunut 1939-48. Sen on suunnitellut J. Karvonen.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M, S, T, I

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari. Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Liikerakennus Kalliomäki (Keskustie 8)

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus: 9-401-9-20

kylä/k.osa: Alavieska

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1948

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

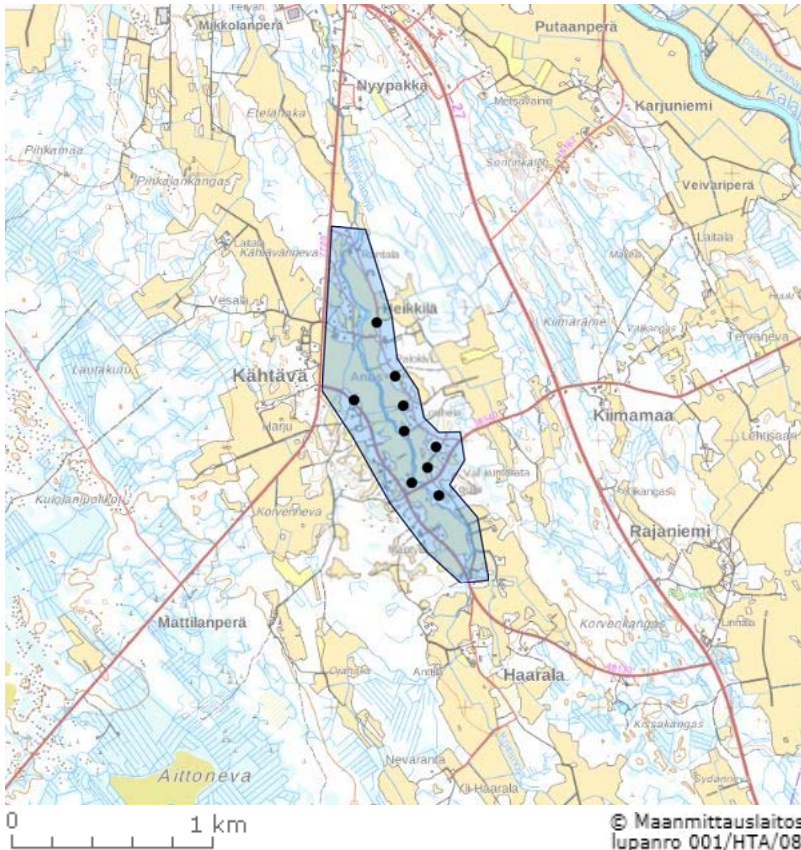
Kirkon vieressä kiinni Alavieskan kylänraitissa 1948 valmistunut aumakattoinen rapattu liikerakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ulkoasunsa ikkunoita myöten. Rakennuksen molemmissa päissä on sisäänkäynnit, toisen sisäänkäynnin yhteydessä porrashuone. Etujulkisivu koostuu lähes koko julkisivun mittaisesta portaasta ja lipasta, joiden väliin sijoittuu symmetrisesti kolme ovea ja isot kuusiruutuiset ikkunat. Talossa on toiminut mm. elokuvateatteri. Rakennus on edustava ja hyvin säilynyt esimerkki oman aikansa liikerakentamisesta.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M, S

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

alueen nimi: Kähkö
 pääas. kunta: Alavieska
 pääas. kylä/k.osa: Kähkö
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Anias (Kähkö)
 Keski-Hautala
 Louhela
 Metsälä (koulu)
 Ranta-Myllylä
 Rinta-Harju ja Ala-Hautala
 Ticklen
 Vanhapaikka
 Ylihautala

kuvaus:

Kähkön kylä on esimerkki perinteisestä, raittiin väljästi tukeutuvasta nauhakylästä. Viljelyalueet sijaitsevat kapean Kähkövänojan varsilla. Kylän selkärankana on Kähkövänojaa myötäilevä kylänraitti, Aniaksentie - Palostentie. Pihapiirit sijaitsevat raitin varrella harvaan rakennettuna, katkonaisena nauhana. Monin paikoin pihapiirien rakennukset sijaitsevat ryhminä tien molemmin puolin. Kylässä on paljon vanhaa, arvokasta rakennuskantaa.

Rakennuskannalle on ominaista kerroksellisuus. Kylässä on vanhaa, talonpoikaista rakentamisperinnettä edustavaa rakennuskantaa, jälleenrakennuskaudella valmistuneita rakennuksia sekä niitä uudempia, 1900-luvun

puolivälin jälkeen valmistuneita rakennuksia. Maakunnallisesti arvokkaita kohteita ovat Aniaksen tila, Keski-Hautala, Louhela, Ranta-Myllylä, Rinta-Harju ja Ala-Hautala, Ticklen, Vanhapaikka ja Ylihautala sekä Kähtävän kansakoulu (Metsälä).

Tielinjausten muutokset ovat hajauttaneet kylän rakennetta. Uusien tielinjausten rakentamisen jälkeen vanha tie on paikoin jäänyt sivutien luonteiseksi kujaksi.

historia:

Kähtävänojan varrelle alkoi muodostua pysyvää asutusta 1400-luvun lopulla. Kylässä oli 1500-luvulla neljä taloa. Vanhin taloista jaettiin vuonna 1580, ja tuolloin syntyivät seitsemän edelleen olemassa olevaa taloa: Törri (nykyinen Heikkilä), Hemmilä, Mattila, Haarala, Kiimamaa, Rajaniemi ja Anias.

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Kähtävän kyläyhdistyksen internet-sivut, <http://www.kahtava.net/> (19.11.2014)

kohteen nimi: Anias (Kähtävä)
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-403-2-87
kylä/k.osa: Kähtävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Yksi Kähtävän kylän kookkaimpia ja edustavimpia pohjalaistaloja, hyvin säilynyt pihapiiri. Paikallishistoriallista merkitystä. Näkyvällä paikalla.

Talo sijaitsee vanhan Kähtäväntien varrella, pääty tielle päin. Ympäriällä on metsikköä ja laajoja peltoaukeita. Tien vierustaa ja Tuomelankangasta reunustaa vanha kiviaita, joka koivukujineen muodostaa hakamaisen perinnemaiseman. Lehmiä on laidunnettu talon viereisillä niityillä ja hakamaalla kesäisin. Tien varrella on säilynyt runsaasti vanhaa rakennuskantaa. Taloon liittyy aitta, kivinavetan rauniot, 1940-luvun vinkkelinavetta sekä uusi lautarakenteinen ulkovarasto.

Paikalla on ollut aiemmin ainakin kaksi vanhempaa rakennusta. Nykyinen päärakennus on omistajien tietojen mukaan noin 1800-luvun lopulta. Siinä on tuvan, keskellä olevan eteisen ja eteisen peräkamarin (muutettu keittiöksi ja pesutiloiksi) ja päätykamareiden lisäksi talon tien puoleiseen päähän myöhemmin lisätty salina käytetty läpitalon ulottuva huone. Salissa pidettiin koulua 1940-luvun lopulta aina vuoteen 1952. Ullakolla on vinttikamarit päädyissä, keskellä on kylmää varastotilaa. Talo on paitsi ulkoisesti, myös sisätiloiltaan hyvin säilynyt, mm. vanhat ovet ja tuvan lattialankut ovat alkuperäiset. Tuvan uuni on myöhemmin purettu pois. Talon alla itäpäädyssä on kellari, länsipäädyssä on myös isot luukut, joista pääsee talon alle.

Pihapiirissä on tiettävästi 1814 rakennetun luonnonkivinavetan rauniot. Navetan sisällä on säilynyt parsia erottavat kivipaadet ja reiälliset kivet, joihin lehmät on sidottu. Kähtävälle rakennettiin 1700-1800-luvulla poikkeuksellisen paljon luonnonkivi- ja myöhemmin porakivinavetoita. Tuulimylly on ollut talon takana, Tuomelankankaan (ollut kaunis puistomainen alue, tuomilehto) kulmalla, tuulimyllyn kivi on vielä pihalla, myllyn yläosa on siirretty muualle aitaksi.

Taloon on kuulunut paljon muitakin jo hävinneitä rakennuksia. Osa vanhasta kiviaidasta reunustaa vielä Tuomelankangasta ja Aniaksentien vartta; Kähtävän kivistä pelloista on saatu runsaasti kiviä sekä aitoihin että navetoihin. Kiviaidan vierellä oli 1930-luvulla tiiliuuni. Pihapiirissä on jäljellä myös vanha aitta, jossa jo mainittu kaiverrus ja vuosiluku 1844. Aitassa on kaunis lukkokilpi ja kaksinkertainen lukitus. Lisäksi taloon kuuluu tien toisella puolen uudempi tiilinavetta liiterein.

historia:

Aniaksen talo sijaitsee Aniaksentien varrella, joka on entistä Isonojan vartta kylän läpi myötäillyttä ikivanhaa Kähtäväntietä. Aniaksen (Kähtävän) tila on syntynyt 1600-luvun alussa vanhasta Anttilan kantatilasta erotettuna. Talon nimi tulee Ananias Antinpoika nimisen isännän mukaan, ja se otettiin virallisesti käyttöön vasta isonvihan

jälkeen. Perimätieto kertoo, että kasakat olisivat ryöstäneet talosta isonvihan aikana Matti Matinpoika Aniaksen nuoren vaimon. Talossa on asunut myös mm. seksmanni Erik Anias, jonka nimi ja vuosiluku 1844 on kaiverrettu tien vieren aitan yläluukun yläpuolelle. Pyhäjokinen Kustaa Pietilä (Annala) osti tilan 1895. Ennen nykyisiä omistajia taloa asui merkittävästi Alavieskan lähihistoriaan vaikuttanut Saimi Pyörret.

arviointi:

MRKY 15: H, M, R, S

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

kohteen nimi: Keski-Hautala
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-403-2-94
kylä/k.osa: Kähtävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Poikkeuksellisen vanhat aitat hienoine yksityiskohtineen.

Komea aitta sekä talli sijaitsevat molemmin puolin pihatietä. Taaemmalla on jälleenrakennuskauden asuinrakennus. Vanha päärakennus on suullisen tiedon mukaan purettu sädesienen vaivaamana pois. Tien varteen poikittain sijoittuvat porakivet muistuttavat enää rakennuksen sijainnista. Kokonaisuus liittyy Yli-Hautalan kanssa eheään ja edustavaan Aniaksentien maalaismaisemaan.

Rakennukset sijoittuvat Ylihautalaan vievän pihatieksi muuttuneen kärrypolun molemmin puolin ja muodostavat tärkeän osan kylätien maisemaa Aniaksentien rakennuskannan ja Yli-Hautalan välissä.

Keski-Hautalan ensimmäinen talo oli siirretty Yli-Hautalan pihasta. Nykyinen asuinrakennus on 1950-luvulta ja rakennettu entisen tuulimyllyn paikalle. Paikalla on jäljellä mahdollisesti jo 1700-luvulta peräisin oleva pitkä tallirakennus ja taitekattoinen aitta. Tallissa on jäljellä vanhat 12-ruutuiset, vihreälasiset päätyikkunat. Aitta on edustava ja kookas taitekattoineen ja pienine puolipyöreine yläikkunoineen. Aitassa on taidokas, linnunkaulalla koristeltu maasepän tekemä lukko. Tallin vieressä on ollut navetta, joka on ollut 10 m pitkä.

arviointi:

MRKY 15: H, M, R

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

kohteen nimi: Louhela
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-403-2-92
kylä/k.osa: Kähtävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: aitta 1800-luvun alku
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Louhelan pihapiiri sijoittuu Aniaksentien varteen Kähtävälle. Asuinrakennus on valmistunut 1939 ja sitä on modernisoitu vuosien varrella ja lisärakennettu 1979. Pihalla oleva 1800-luvun alun taitekattoinen aitta on erittäin kiinnostava ja harvinainen. Sekä Keski-Hautalassa että Lähteenmassa on myös taitekattoinen aitta. Aitassa on erittäin hieno, linnunkaulalla varustettu sepän tekemä lukko.

Aniaksentien varsi on poikkeuksellisen hieno ja yhtenäinen vanhan rakennuskantansa osalta.

arviointi:

MRKY 15: H, M, R

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

kohteen nimi: **Metsälä (koulu)**
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Kähtävä
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Edustava aikansa hirsinen tyypikoulurakennus. Koulu sijaitsee Kähtävänojan varrella. Se on nykyisin yksityisomistuksessa koulutuskeskuksena ja sen tähänhetkiseen ilmeeseen vaikuttaa sisäänkäynnin eteen rakennettu kevytrakenteinen terassi. Piha rakennuksineen on edelleen tunnistettavasti koulun piha. Koulun vanhaan puoleen liittyy lukuisia kauniita jugend-vaikutteisia yksityiskohtia.

historia:

1921 aloittanut Kähtävän kansakoulu oli alkuaan yksiopettajainen, myöhemmin käsityöopetus siirrettiin Ylihautalaan. Viereen valmistui 1952 uusi koulurakennus. Sen piirsi Alavieskan ensimmäiseksi rakennusmestariksi valittu Frans Hemmilä. Vanha koulu on tyypillinen, mutta vaatimattomampi kuin esim. Taluskylälle valmistunut aikansa tyypikoulu.

arviointi:

MRKY 15: H, M, R

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

kohteen nimi: Ranta-Myllylä
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-403-2-77
kylä/k.osa: Kähtävä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Myllylä on Kähtävän vanhoja taloja. 1800-luvulla talossa oli kaksi kavinavettaa. Pihassa on ollut kaksi taloa, toinen taloista on ollut neliöpihalla tallia vastapäätä. Nykyisen, tien toisella puolen olevan jälleenrakennuskauden lautarakenteisen navetan takana on ollut navetta ja talli.

Pihapiiri sijaitsee aivan Aniaksentien varrella, pihaa rajaa aita tietä vasten. Talon takana on peltoaukea ja "Iso-oja". Naapurissa Männikössä on säilynyt joitain vanhoja rakennuksia, mm. hirsinavetta.

Pihalla on säilynyt komea tallirakennus, jossa on profiloidut hirsiräystäät ja kauniisti balusteriaiheella koristellut ovet. Pihassa on säilynyt myös pieni vilja-aita.

Ranta-Myllylä on kaunis pihapiiri. Pihan asuinrakennus on kokenut julkisivumuutoksia mm. ikkunoiden osalta, mutta rakennuksella on muutetussakin asussaan arvoa osana kokonaisuutta. Tallilla enemmän rakennushistoriallista arvoa.

historia:

Asuinrakennuksen kuisti on välillä ollut talon takapuolella, mistä se on sittemmin taas siirretty eteen. Taloa on peruskorjattu 1971, sisälle on rakennettu mm. sauna- ja pesutilat. Taloon on tehty myös aukkomuutoksia. Talon ikää ei tiedetä varmasti, kivijalassa oleva vuosiluku 1862 voi merkitä rakennusvuotta.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

kohteen nimi: Rinta-Harju ja Ala-Hautala

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus: 9-403-2-98

kylä/k.osa: Kähtävä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1722-1808

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vierekkäiset pihat sijaitsevat Aniaksentien varrella, mäen kumpareella näkyvällä paikalla. Ne muodostavat tärkeän osan Aniaksentien kokonaisuutta monine talousrakennuksineen.

Hautala on vanha talo, josta on jakamalla muodostettu seitsemän nykyistä taloa. Pihassa on säilynyt runsaasti vanhaa talousrakennuskantaa.

Rinta-Harjun paikalla on jäljellä vielä komea talli, jossa tallin lisäksi on heinätalli, puoji, kaluvaja, ja jonka toisessa päässä on kamarit kahdessa kerroksessa. Rakennus lienee vanha, sisällä on myllyn käsikivet, joissa on vuosiluku 1788. Talolle johtavan tien varrelle jää aitta ja tien haaraan mm. riihi.

historia:

Hautalan nimi juontaa todennäköisesti tervahautoista, joita on ollut talojen kohdalla tien ja Alasuon peltojen välissä. Rinta-Harjussa on ollut komea vanha talo, jonka omistajan isoisä, Oskari Heikkilä on ostanut Mikko Alahautalta. Ala-Hautalan talo oli kulmittain kiinni nykyisen Aila Alahautalan omistaman talon kanssa.

arviointi:

MRKY 15: H, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

kohteen nimi: Ticklen
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-403-4-175
kylä/k.osa: Kähtävä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Asuinrakennukset muodostavat parin tien viereen. Talot sijaitsevat aivan Kähtävätien vieressä, päädyt tielle päin. Talojen takana on peltoaukeita ja niiden takaa näkyy Aniaksen vanha keltainen päärakennus. Neliömäinen piha aukea Kähtäväntielle, jonka toisella puolella sijaitsee Hemmilä. Lato rajaa tietä ja sen viereen sijoittuvat muut talousrakennukset. Naapurustoa maanviljelyksestä muistuttamassa reunustaa rykelmä harmaantuneita talousrakennuksia.

Veikko Ticklénin vuoraamaton hirsirakennus Alahemmi on vuodelta 1797 ja lienee yksi vanhimpia taloja Alavieskassa. Pihan perällä asuinrakennusten välissä on vuosiluvulla varustettu talli. Aiemmin läpiajettava luhti on sulkenut pihan umpipihaksi, nykyisin sivu tielle on avoin. Tuulimylly on sijainnut talon takana rannalle päin, kiviröykkiön kohdalla omenapuiden ja pihlajien paikalla. Talon sisällä tuvassa on säilynyt mahtavat orret, joissa on juurakoista tehtyjä tukipuita. Vanha, hirsiarinalla seissyt avotakka on purettu pois. Taloa on peruskorjattu 1996, ja pellonpuolipääty on vuorattu peltillä. Rakennus on muuten vuoraamaton ja siinä on komeat profiloidut räystäät. Talossa on tehty myös aukkomuutoksia. Talon nurkista viistetty kuisti on Aati Ticklénin tekemä, hän on kuulemma ollut kirkkoakin tekemässä, entinen merimies. Ticklénit ovat pappis- ja lukkarisukua.

Vastapäätä oleva Hilda ja Anna Hemmilän laudoitettu talo on vanhempi, vuodelta 1783. Pihassa ja sen ympärillä on ollut aikoinaan noin kolmisenkymmentä rakennusta. Talon takana on iäkäs aitta.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Vanhapaikka
 kunta: Alavieska
 kiinteistötunnus: 9-403-4-172
 kylä/k.osa: Kähtävä
 tyyppi: asuinrakentaminen
 ajoitus: 1722-1808
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Rakennusryhmä on Koriantanhuantien vieressä lähellä Kähtävän tien risteystä keskeisellä ja näkyvällä paikalla kylällä. Lähellä on myös Kähtävän koulu. Tietävästi Vanhanpaikan puolella Saukonojan ja Vanhanpaikan sillan vieressä, Nikulan pyykkipaikan takana, on ollut sotilaan torppa. Sotilaan torpan kivi on ollut "sillankorvassa" korkeimmalla kohdalla, mutta on viimeisten ojankaivuiden yhteydessä hautautunut.

Vanhapaikka on ollut yksi kylän isoimmista taloista. Perimätiedon mukaan pihapiirissä olisi ollut neljä isoa rakennusta, yhdellä sivulla läpiajettava luhti, jossa olisi ollut suljettava portti. Myös Vanhallapaikalla on ollut iso kivinavetta.

Kookas ja korkea rakennus on valmistunut 1900 ja siinä on korkea kuisti Alavieskalle tyypillisellä, ylänurkista viistetyllä ikkunalla varustettuna. Taloon on tehty toiseen päähän myöhemmin toinen sisäänkäynti. Pihalla on harvinaisen mallinen, iäkäs luhtiaitta ja vanha sauna. Koriantanhuantien vieressä sitä rajaamassa on pitkä navettarakennus sekä hirsilato.

historia:

Talo on kuulunut Ylitalon suvulle, mutta 1896 Erkki Hukka Pöntiöstä osti talon huutokaupasta. Erkki Hukan tiedetään pula-aikana käyneen hakemassa Venäjältä rukiita, hän oli myös Kähtävän sähköistämisen puuhamiehiä, valot saatiinkin Alavieskassa ensin Kähtävälle. Talossa on pidetty myös paljon seuroja.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Ylihautala
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-403-2-54
kylä/k.osa: Kähtävä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
ajoitusselite: riihi 1762
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Koriantanhuantien kummallakin puolella on aikoinaan kasvanut pihlajia, tuomia ja koivuja. Ylihautalan pihapiiri ympäristöineen on kaunis maaseutuidylli runsaan puustonsa ja vanhan rakennuskantansa ansiosta.

Yli-Hautalan pihapiiri sijaitsee Alavieskan Kähtävän kylällä Koriantanhuantien varrella. Piharaitin varten poikittain sijoittuva asuinrakennus on kookas ja komea vuoraamaton hirsitalo korkealla kiviperustalla. Talon keskellä on tupaa ja päädyissä kamarit. Julkisivulla on kaksikerroksinen kuisti, jossa ulko-oven yläpuolella on alavieskalaistyylinen, yläreunasta kulmikkaasti kaartuva kookas ikkuna. Talossa on vanhat T-karmi-ikkunat ja valkoiset listoitukset nurkissa, väliseinissä ja ikkunan pielissä. Tallituvan edustalla on lautarakenteinen kuisti.

Pihan itälaidalla oleva rakennushistoriallisesti mielenkiintoinen ja harvinainen kavinavetta on perimätiedon mukaan 1700-luvun lopulta. Navetan alaosa on ladottu luonnonkivistä. Navetta on ollut jaettu kahtia, molemmilla perheillä on ollut rakennuksessa oma karja ja sisäänkäynti päistä. Kumpaankin navettaan oli myös vierestä olleesta kaivosta oma vesiränni.

Päärakennuksen eteläpuolelle jää vanha patsasaitta, jonka ikää ei tiedetä, rakennus saattaa olla 1700-luvun puolelta. Aitassa on kaunis vinolaudoitettu paneeliovi ja yläluukku sekä koristeellinen avainkilpi. Pihan pohjoispuolella on vanha, puiden ympäröimä paja, jota myöhemmin on käytetty ajoneuvoliiterinä. Mikko- isäntä on ollut ollut seppä, jolta ovat saaneet oppia muutkin Alavieskan seppämestarit. Päärakennuksen ja patsasaitan väliin jää vanha hirsinen saunarakennus. Tien länsipuolella olevat hirsinen lato ja elosuoja. Pihan eteläpäässä on v. 1762 oleva riihi puontihuoneineen. Riihi on tuotu Mattilasta. Navetan kaakkoispuolella oleva rakennusryhmä, jossa on mm. puulato ja harmaantunut aitta.

historia:

Sylvi Haaran os. Yli-Hautalan (s. 1912) mukaan talossa vierailut muinaistutkija oli kertonut, että vanhin Yli-Hautalan talo olisi ollut Ylitalon pyykkirannassa lähempänä Isoaojaa kuin nykyinen. Nykyinen asuinrakennus on perimätiedon mukaan rakennettu Mikko Ylihautalan (k. 1914) toimesta v. 1894. Pihalla on ollut myös Mikon sedälle rakennettu asuinrakennus, nurkittain nykyisen kanssa, joka myöhemmin siirrettiin naapuriin, Heikki- eli Keski-Hautalaan. Mikon pojat Matti ja Ville jäivät molemmat perheineen asumaan taloon. Matti asui tupaa ja tien puoleista päätykamarina, Villelle jäi toisen pään päätykamarit, pihalla olevan tallin tallitupa jäi hänelle keittiöksi. Yli-Hautala on ollut postitalo siihen asti kun nykyiset postilaatikot tulivat, siihen saakka kylän posti noudettiin talosta. Myös kansakoulun veisto-opetusta annettiin alkuaikoina Yli-Hautalassa.

Villen tytär Helvi perheineen rakensi pihaan uuden asuinrakennuksen 1970-luvulla. Vanhassa talossa asui Matin poika Eino 1980-luvun alkuun saakka. Pihapiirin omistaa nykyisin Helvin tytär, Espoossa asuva Sirkka-Liisa Muikku.

Vierellä lammasaita, josta "mikään metsän eläin ei päässyt läpi". Aniaksentien ja Koriantanhuantien mutkassa oli pitkä parakki siihen aikaan kun Kähtävänojaa kaivettiin kaivinkoneella 1950-luvun lopulla kuivatustarkoituksessa. Työ kesti vuoteen 1962 saakka.

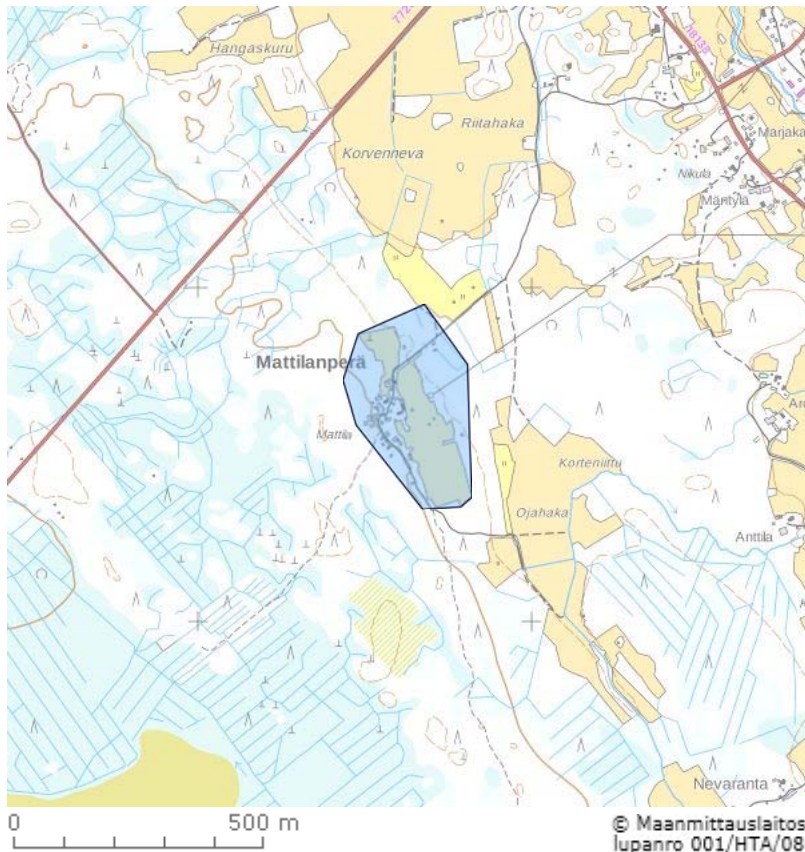
arviointi:

MRKY 15: R, H, M, S

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

alueen nimi: Mattilanperän kylä (RKY 2009)

pääas. kunta: Alavieska

pääas. kylä/k.osa: Kähköjärvi

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Mattila eli Mattilanperän kylä sijaitsee Kalajokeen laskevan Kähköjärven varrella. Kerrotaan, että alkuaan Mattilakin olisi ollut piilopirtti. Ensimmäinen talo on ollut metsikössä Toivon ja Heikin talon takana.

Kylä on sukukylä, joka on syntynyt alun perin yhden kruununuudistilan maille. Nykyisin kylässä on viisi talouskeskusta, joista neljällä on sukulaisuussuhde. Mattilan kruununtila on perustettu 1759 ja se nautti aluksi kuuden vuoden verovapautta, jota jatkettiin 1766 kuudella vuodella. 1771 tila sai 18 vuoden verovapauden, lopullisesti tila joutui verotuksen piiriin 1837 ja lunastettiin perintötilaksi 1897. Tila perustettiin alkuaan erämaahan, varsinaisia laajoja viljelyksiä ei alueella ole. Nykyisin ympärillä on metsikköä ja pieniä peltoaukeita. Pihoihin johtaa kaunis koivukuja, myös puistomaisessa pihapiirissä on vanhaa puustoa. Tulotien varrella on useita vanhoja hirsirakennuksia.

Rakennuskeskittymän ulkopuolella pellon laidassa oleva jalka-aita on valmistunut 1763, neljä vuotta kruununtilan perustamisen jälkeen. Vanhin asuinrakennus on Erkki ja Anja Muotkan omistama Koivisto 1700-luvulta. Se on vuoraamaton hirsirakennus, jossa on viitteitä siitä, että se on ollut alkuaan savupirtti, kuisti on 1930-luvulta. Vieressä on talli-puojiirakennus lähes kiinni viereisessä asuinrakennuksessa.

Niilo Mattilan asuinrakennus, nk. ylätupa, on vuodelta 1879. Talossa on komea viisikulmainen kuisti, toinen kuisti on rakennettu myöhemmin. Sisällä on säilynyt mm. komea keltalasitteinen kaakeliuuni. Vieressä on ollut myös leivintupa. Vinkkelissä oleva asuinrakennus on korjattu tallin päässä olleesta puojiirirakennuksesta.

Eteläpuolelle syntyi sotien jälkeen itsenäinen tila. Rakennukset siirrettiin paikalle Kähköjärven kylältä.

Kivinavetat on rakennettu 1700-luvulla. Navetoissa on kaksi kivikehää, joiden välissä eristekerroksena on hiekka. Nykyiset hirsikehät ovat vuodelta 1813 entisten tuhouduttua tulipalossa. Rakentaja on saanut 20 vuoden verovapauden 1775 rakentamastaan kivinavetasta.

Kähtävän perunanviljelyn edistäminen on Mattilasta lähtöisin; Pommerin sodassa olleet miehet kuljettivat Mattilaan perunansiemeniä, joiden kasvatusta onnistui. Heikki Hiekinpoika (s. 1821) palkittiin Oulun läänin talousseuran hopeapikarilla.

arviointi:

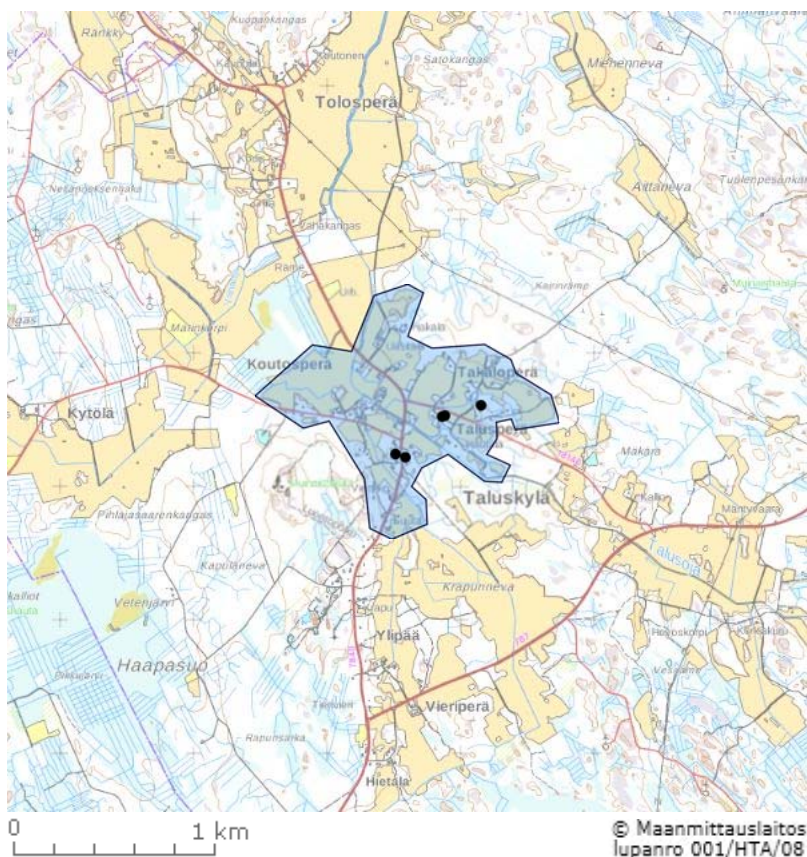
Mattilanperän kylä on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö RKY 2009 (http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4334).

lähteet:

Alajoki, Sari. Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY 2009. http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

alueen nimi: Taluskylä
 pääas. kunta: Alavieska
 pääas. kylä/k.osa: Taluskylä
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Isotalus
 Mikontalo
 Mäki-Takalo
 Taluskylän kansakoulu
 Taluskylän kyläkauppa

kuvaus:

Taluskylä on vanha, perinteinen ja edelleen elinvoimainen maaseutukylä. Se on edustava esimerkki vakinaisen asutuksen muodostumisen myötä 1500-luvulla syntyneestä ja vuosisatojen kuluessa kasvaneesta maaseutukylästä. Kulttuuriympäristössä hahmottuu hyvin kylän pitkä historia.

Taluskylä sijaitsee kapean Talusojan varrella. Kylän halki kulkee Yppäristä Alavieskaan johtava maantie. Viljelysalueet sijaitsevat Talusojan ja siihen laskevien kapeiden ojen varsilla metsäalueiden rajaamina lohkoina. Asuinpaikat sijaitsevat viljelysalueiden keskellä useiden pihapiirien muodostamina ryppäinä ojen sekä pihapiiristä toiseen johtavien vanhojen teiden varsilla. Pihapiireissä on asuinrakennusten ohella paljon talousrakennuksia.

Aluekokonaisuuteen kuuluvat vanhojen, talonpoikaista rakentamisperinnettä edustavien rakennusten muodostamat pihapiirit sekä niitä ympäröivät pitkään viljelyksessä olleet peltoalueet. Kylässä on myös muutamia jälleenrakennuskaudella rakennettuja pihapiirejä. Rakennuksiin liittyy arkkitehtonisia, historiallisia ja maisemallisia arvoja. Paikallisena erityispiirteenä erottuvat keskeisellä paikalla Talusperällä sijaitsevat komeat, maakunnallisesti

arvokkaat Isotaluksen ja Mikontalon pihapiirit. Myös Mäki-Takalo, Taluskylän entinen kansakoulu, kansallisromanttisia piirteitä sisältävä koulurakennus, sekä Taluskylän kyläkauppa, jälleenrakennuskauden kaupparakennus, ovat maakunnallisesti arvokkaita.

historia:

Alavieskan seudulle alkoi muodostua vakinaista asutusta varsin myöhään, vasta 1400- ja 1500-luvuilla. Taluskylä oli kolmas Alavieskan alueelle syntyneistä kylistä. Taluskylän ensimmäiset talot olivat 1590 syntyneet Taluksen ja Koutosen talot. Aivan 1500-luvun lopulla kylään syntyivät vielä Tolosen, Krapun ja Vierimaan talot. 1600-luvun lopulla Taluskylässä oli 8 taloa ja kylässä asui 96 henkeä. Isovihan vuosien jälkeen asutuksen lisääntyminen jatkui 1700-luvun kuluessa tasaisena. Uudet tilat perustettiin pääasiassa Talusojan latvoille, mutta syntyi niitä vähän etäämmällekin kyseisestä vesiväylästä, mistä kertoo mm. nimi Syrjälä. 1700-luvun mittaan syntyivät Salmikangas, Syrjälä, Kettula, Pyykölä, Kunnari, Stenholm, Ollila, Pirttihavisto ja Kytökangas. Useat näistä tiloista ovat edelleen olemassa.

lähteet:

Alavieskan asuttaminen. <http://www.kirjastovirma.net/alavieska/asuttaminen>, 20.11.2014

Alajoki, Sari. Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

kohteen nimi: Isotalus
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-408-4-44
kylä/k.osa: Taluskylä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Talusperän edustavimman rakennusryhmän muodostavat Mikontalon ja Isotaluksen taloryhmät. Ympärillä on laajat peltoaukeat. Isotalus sijoittuu julkisivu tiellepäin, ja nurkittain vieressä on Mikontalon päärakennus, jonka kuisti vaihdettu pihan takapuolelle. Herrastuomari eli Mikontalo (rakennettu joko 1760 tai 1810) on ulkoasultaan vaatimattomampi, sittemmin peltikatolla suojattu vaakalaudoitettu rakennus, jota on jatkettu myöhemmin toisesta päästä. Kuisti on todennäköisesti muutettu pihan puolelta talon takapuolelle. Uuden pihan puolella on vanha hirsiaitta ja kolmiosainen tallirakennus. Mikontalo on ollut Isotaluksen päärakennus ja se jaettiin 1800-luvun lopulla kolmen veljeksensä kesken (Ollilan ja Rantalan talot ovat syntyneet näin).

Isotaluksen talossa on komeat voimakkaasti kaartuvat räystäät ja edustava kuisti pieniruutuisine ikkunoineen. Talossa on tiilikate ja peiterimavuoraus. Mikontalon ja Isotaluksen talojen edustalle jää nurmikkopiha istutuksineen. Isotaluksen ympärillä muutamia vanhoja hirsirakennuksia, mm. pieni ja ilmeisen iäkäs aitta.

arviointi:

MRKY 15: R, Ht, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: Mikontalo
 kunta: Alavieska
 kiinteistötunnus: 9-408-4-44
 kylä/k.osa: Taluskylä
 tyyppi: asuinrakentaminen
 ajoitus: 1722-1808
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Talusperän edustavimman rakennusryhmän muodostavat Mikontalon ja Isotaluksen taloryhmät. Ympärillä on laajat peltoaukeat. Isotalus sijoittuu julkisivu tiellepäin, ja nurkittain vieressä on Mikontalon päärakennus, jonka kuisti vaihdettu pihan takapuolelle. Herrastuomari eli Mikontalo (rakennettu joko 1760 tai 1810) on ulkoasultaan vaatimattomampi, sittemmin peltikatolla suojattu vaakalaudoitettu rakennus, jota on jatkettu myöhemmin toisesta päästä. Kuisti on todennäköisesti muutettu pihan puolelta talon takapuolelle. Uuden pihan puolella on vanha hirsiaitta ja kolmiosainen tallirakennus. Mikontalo on ollut Isotaluksen päärakennus ja se jaettiin 1800-luvun lopulla kolmen veljeksensä kesken (Ollilan ja Rantalan talot ovat syntyneet näin).

Isotaluksen talossa on komeat voimakkaasti kaartuvat räystäät ja edustava kuisti pieniruutuisine ikkunoineen. Talossa on tiilikate ja peiterimavuoraus. Mikontalon ja Isotaluksen talojen edustalle jää nurmikkopiha istutuksineen. Isotaluksen ympärillä muutamia vanhoja hirsirakennuksia, mm. pieni ja ilmeisen iäkäs aitta.

arviointi:

MRKY 15: R, Ht, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Mäki-Takalo**
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-408-8-67
kylä/k.osa: Taluskylä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiri sijaitsee Talusperän lähiympäristössä, naapureissa myös joitakin yksittäisiä vanhoja säilyneitä rakennuksia. Ympäristö on vanhaa asuinpaikkaa, jossa on ollut paljon rakennuksia, joista suurin osa on jo hävinnyt. Kähmäksentien päässä on säilynyt ilmeisesti hyvin vanha yksittäisaitta. Kähmäkankaan vanha torppa on palanut.

Mäki-Takalo sijaitsee nimensä mukaisesti korkealla mäellä Kähmäksentien varrella. Taluksen kansakoulu toimi tässä talossa kolme vuotta ennen oman koulurakennuksen saamista. Nykyistä vanhaa taloa vastapäätä on ollut niin ikään korkealla kivijalalla "vanha puoli". Nyt paikalla on uusi asuinrakennus. Pihalla on jäljellä vanha hirsinavetta ja hieman kauempana riihi.

arviointi:

MRKY 15: H, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: Taluskylän kansakoulu

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus: 9-408-3-62

kylä/k.osa: Taluskylä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1914

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1914 rakennettu, kansallisromanttisia piirteitä sisältävä koulurakennus, joka on nykyisin käsityö- ja voimistelutiloina. Koulu on tehty kouluhallituksen mallipiirustuksilla. Se on aumakattoinen rakennus, jossa on kaksi poikkipäätä. Kate on tiiltä ja perustus porakiveä. Koulurakennus sijaitsee näkyvällä paikalla keskellä Taluskylää. Sen vieressä on uudempi kivirakenteinen Taluskylän ala-asteen koulu, joka on valmistunut vuonna 1955.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Taluskylän kyläkauppa

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus: 9-408-3-16

kylä/k.osa: Taluskylä

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kauniisti pidetty eheä jälleenrakennuskauden kaupparakennus Taluskyläntien varrella Talusperällä koulua vastapäätä. Kaupparakennuksessa on epäsymmetrinen etujulkisivu, jossa on jälleenrakennuskaudelle tyyppilliset isot näyteikkunat molemmin puolen ovea sekä niiden päällä pieni lippa.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M

alueen nimi:	Kääntä - katso aluerajaus Kalajoen kunnan raportista
pääas. kunta:	Alavieska
pääas. kylä/k.osa:	Yli-Kääntä
tyyppi:	kyläympäristö
arvottaminen:	maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Heikintalo ja Jokela

Korvan luhti, Jokikorvan torppa ja Ylikangas

kuvaus:

Käännänpuhto ja Vetenojanpuhto sijaitsevat Käännäntien tuntumassa Alavieskan ja Kalajoen rajalla paikassa, missä Kalajoki mutkittelee todella lähellä tietä muodostaen lukuisia pieniä koskia. Joen varsilla on maisemallisesti hienoja paikkoja, joilla on myös vanhaa asutusta. Joen eteläpuoli on ollut asuttuna 1560-luvulta saakka. Esimerkkejä perinteisestä jokivarren asutuksesta ovat Korvan piha aittoineen maisemallisesti hienolla niemenkärjellä sekä Jokelan ja Heikintalon upea hyvin säilynyt pihapiiri navettoineen metsäsaarekkeen suojassa koskien suvantopaikassa. Aktiiviviljelyssä olevat puhdot antavat alueen maisemaan kerroksellisen, mutta maaseutumaisen eheän kuvan. Käännänpuhdossa on tiivis rakenne ja lukuisia säilyneitä 1700-luvun aittoja. Pohjoisrannalla Käännästä seuraava puhto alajuoksulle päin on päärakennuksiltaan merkittävä Vetenojanpuhto.

Käännänpuhdon sekä Vetenojanpuhdon asutus on yhä puhtomaisen tiheää. Käännän päärakennuksista Kerälän ja Ahon (Simonen) perinteiset pohjalaistalojen hahmot erottuvat maisemassa. Isokäännän - Käännän vanhat aitat ovat merkittäviä maamerkkejä maisemassa ja Simosen pihapiiri rakennuksineen on hyvin säilynyt. Vetenojanpuhdon rakennuksista merkittäviä ovat Käännän koulu sekä Vetenojan ja Aksilan rakennukset, jotka ovat yksityiskohdiltaan hyvin säilyneitä. Aksilan tilan historiaan kuuluu Kalajoella vaikuttanut merkittävä Helanderien messinkivalurien suku.

historia:

Suur-Kalajoen historian mukaan Käännänkoskella mainitaan ensimmäinen talo vuonna 1556. Vielä 1540-luvulla maat ovat olleet Alavieskan talojen kaukoniittyjä. Varsinainen Käännän talo (Matti Erkinpoika) sijaitsi Kalajoen etelärannalla ja joen pohjoispuolelle Niku Ollinpoika perusti Raution vuotta myöhemmin. Tätäkin taloa alettiin myöhemmin kutsua Käännäksi. Seuraavaksi tulivat ylemmäs juoksulle Haapakosken talo sitten Niskala, josta ensimmäinen maininta on vuodelta 1562. Alimmaksi kylässä sijoittui Vetenojan talo (ensimmäinen maininta v. 1577). Uudistilojen perustaminen lakkasi kunnes Niskalan ja Käännän veljekset alkoivat jakaa talojaan 1500 ja 1600 lukujen taitteissa. Jakamisten myötä kylään syntyi kaikenkaikkiaan kahdeksan taloa.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Huurre, M., Virrankoski, P. & Vilkuna, K.. Suur-Kalajoen historia 1, Esihistoriallisesta ajasta isoonvihaan. Keski-Pohjanmaan historiasarja 1. 1956.

kohteen nimi: Heikintalo ja Jokela

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus: 9-410-10-40

kylä/k.osa: Yli-Kääntä

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: 1890

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hieno perinteinen pihakokonaisuus maisemallisesti näyttävällä paikalla, johon tie johtaa aktiivisen tilan pihan ja tiheän kuusikon läpi. Ympärillä peltoja sekä niittymäistä hakamaisemaa. Talot sijaitsevat aivan Kalajoen rannassa. Niskalanmäntie päättyy talojen pihaan. Heikintalo muodostaa yhteisen, väljästi suljetun pihapiirin viereisen Jokelan talon kanssa.

Pihan taustalla tien varressa on kaksi aittaa sekä hirsi- ja lautarakenteinen kanala-liiterirakennus ja punatiilinen aumakattoinen vinkkelinavetta AIV-torneineen. Kaksi päärakennusta sekä puojirakennus rajaavat neliömäisen pihan. Taaempänä rannassa on 2000-luvun puurakenteinen punamultamaalattu saunarakennus. Kauempana tien varrella on lisäksi kuivurirakennus.

Jokelan talo on siirretty nykyiselle paikalle Korvalta noin 1890 (vuosiluku veistettynä). Paikka on talon kolmas. Rakennus on tyyppiltään matalahko, ja sitä on jatkettu toisesta päästään, todennäköisesti jo siirron ja uudelleenpystytyksen yhteydessä. Rakennus on perustettu luonnonkiville ja sen alla on liuskekivistä holvattu kellari. Talossa on hyvin säilynyt kiinteä sisustus, sitä on uudistettu sisältä viimeksi 1946. Heikintalossa on toiminut kiertokoulu ja myöhemmin kylän ensimmäinen kansakoulu.

historia:

Jokelan talon omistajan isällä on ollut pienimuotoinen kauppapuutarha kasvihuoneineen pihapiirissä. Joen rannalla, Kalajoen puolella on ollut aikoinaan mylly, ja läheiseen koskeen suunniteltiin 1970-luvulla voimalaitosta.

Heikintalon hirret on inventointitietojen (1993) mukaan uitettu Haapajärveltä ja talo olisi valmistunut 1883. Omistajan mukaan talo olisi siirretty paikalle Kalajoen puolen Käännänkylästä. Rakennuksessa on toiminut kylän ensimmäinen koulu, ensin kiertokoulu, sitten kansakoulu 1919-1921. Rakennusta on peruskorjattu 1917. Talo on 1993 annettujen tietojen mukaan pystyvuorattu 1922, nykyään talossa on avosaumainen puoliponttilaudoitus. Rakennusta on korotettu 1938, myös ikkunoita on uusittu korjausten yhteydessä. Rakennus on perustettu korkealle porakivijalalle ja se käsittää tuvan itäpäässä, kuistin ja kamarin ja kaksi päätykamaria lännessä. Kiinteä sisustus on säilynyt erittäin hyvin, mm. vanhat peiliovet ja lattialankut.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M, S

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: Korvan luhti, Jokikorvan torppa ja Ylikangas
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-410-10-73
kylä/k.osa: Yli-Kääntä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Jokikorva sijaitsee Korvantienpäässä niemen kärjellä. Ylikangas ja Korvan torppa ovat vastakkain tien molemmin puolin. Ympärillä on peltoa ja metsikköä.

Korvantien päässä sijaitsevasta Jokikorvan pihapiiristä on päärakennus purettu ja sen tilalle on rakennettu uusi 2000-luvun asuinrakennus. Pihassa ovat säilyneet kolmiosainen aukollinen luhtiaitta sekä yksittäisaitta. Rannassa on uusi sininen hirsinen kesämökki. Rakennusryhmä sijaitsee aivan joen rannalla maisemallisesti kauniilla paikalla.

Tien varressa sijaitsevat Jokikorvan entisen torpparitalan rakennukset, joihin kuuluu vanha päärakennus ja lukuisia pieniä talous- ja ulkorakennuksia. Rakennukset sijaitsevat tien viereltä lähtevän pitkänomaisen piha-alueen molemmin puolin. Pihaan tultaessa oikealla on vanha kuistillinen päärakennus. Toisella puolen on pulpettikattoinen varasto, kaksi hirsistä talous- tai eläinsuojaa, navetta ja sen takana hieman sivussa aitta, jossa on lautarakenteinen korotusosa. Pihan sulkee sen perällä oleva otsallinen pikkuaitta. Rakennusryhmän taakse on myöhemmin, 1930-/1950-luvulla, rakennettu uudempi asuinrakennus. Piha-alueen ulkopuolella on vielä pitkähäkö saunarakennus. Rakennusryhmä on harvinaisen eheänä kokonaisuutena säilynyt torpparitalo.

Lähes vastapäätä Korvantien toisella puolen on Ylikankaan pihapiiri, jossa on 1952 rakennettu päärakennus ja paikalle Korvalta siirretty aitta vuodelta 1847, jolloin vanha päärakennuskin olisi tehty. Lisäksi pihassa on kolmiosainen puojirakennus. Korvantietä reunustaa Ylikankaan talon kohdalla kiviaita, paikka on muutenkin hyvin kivikkoinen.

arviointi:

MRKY 15: R, M, S

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 3. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: Alavieskan kotiseutumuseo (vanha pappilan väentupa)
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: kulttuuri
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Museorakennus (väentupa);

kuvaus:

Vanha pappilan pihapiiri sijaitsee keskustan tuntumassa, Kalajoen varrella. Pihapiirin ympärillä on ollut metsikköön ja jokivarteen rajautuva pappilan vanha puisto. Jokiahde on kivetty ilmeisesti tulvien ehkäisyksi, nykyisellään se muodostaa viehättävän rantakaistaleen. Jokirannalla kulkee kävelyreitti.

Alavieskan pappilan ympäristö on ollut kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti arvokkaimpia alueita ja kohteita kunnassa. Vanha pappila on purettu ja uudempi, rakennettu 1950-luvulla sen tilalle. Uusi pappila on purettu 2010-luvulla.

Vanhassa pappilassa on asunut presidentti Ståhlberg lapsuudessaan. Pappilasta on enää jäljellä väentupa. Se toimii nykyisin kotiseutumuseona.

historia:

Kotiseutumuseon toiminta alkoi pappilan väentuvassa 1977. Sitä ennen rakennus toimi seurakunnan kerhotiloina kuten partiokolona. Alkujaan talossa asui pappilan palvelusväkeä ja pappilan maita viljelleitä vuokralaisia eli arentaattoreita, mistä juontuu rakennuksen vanha nimitys arentitupa. 1800-luvun lopulla talossa pidettiin huutolaislasten huutokauppoja, ja 1900-luvun alussa siinä toimi suojeluskunnan kanslia. Talossa on myös pidetty rippikoulua ja ammattikursseja, ja keskikoulua edeltänyt kotikoulu toimi siinä 1947-53.

Vanha pappilan 1730-luvulla rakennettu asuinrakennus on purettu 1954 uuden tieltä, ja kirkkoherra muutti asumaan omaan asuntoonsa 1993, minkä jälkeen pappila on ollut seurakunnan muussa käytössä ja tällä hetkellä vuokrattuna yksityisasunnoksi. Pappilan myyntiä harkitaan. Pappilaan rakennettiin 1940-50-luvulla uusi navetta, joka lienee sijainnut väentuvan sivulla kohtisuoraan nykyisen Pappilantien kohdalla. Pappilantien toisella puolella lienee ollut vanha lato, joka toimi museon kaluvajana vielä 1983, kun ladon pärekate uusittiin Alavieska-seuran talkoilla. Talkookuvissa näkyy isohko sementtinavetta.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terttu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987

Museoita Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002

Pohjois-Pohjanmaan museon maakunnallisen museotyön arkisto

Suullista tietoa antanut Arja Hietala ja seurakunnan kanslisti 13.6.2006

kohteen nimi: **Hannulan kotiseutumuseo**

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Alavieska

tyyppi: kulttuuri

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Asuinrakennus; 02 Aitta; 03 Vanha navetta; 04 Uusi navetta;

kuvaus:

Hyvin vanhassa asussaan säilyneet 1930-luvun asuinrakennus, vanhempi aitta ja hirsinavetta sekä uudempi tiilinavetta muodostavat yhdessä puutarhaistutusten kanssa harmonisen, paikkakunnalla eletystä elämästä kertovan aidon kokonaisuuden.

Hannulaan (Ketola 4:54) kuuluu noin hehtaarin kokoinen tontti, 1939-luvulla rakennettu asuinrakennus, saman ikäinen hirsinavetta, uudempi tiilinavetta luultavasti 1950-luvulta ja hirsinen aitta. Kalajoelle vievän tien tuntumassa kirkonkylän pohjoislaidalla sijaitseva pihapiiri on osin villiintynyt, mutta vanha puutarhamainen tunnelma on säilynyt mm. pienen lammen, istutettujen kuusten ja suurten lehtikuusten, kiviaidan ja pensasistutusten ansiosta. Käynti pihaan on navettojen päätyjen kapeasta välistä, asuinrakennus on uutta navettaa vastapäätä ja aitta on pihan lammen puoleisella sivulla. Lähiympäristö on asuttua.

Kulku pihaan oli ennen suoraan asuinrakennuksen etukulmalta Pohjanpuolentieltä, se muuttui navettojen taakse tienparannuksen yhteydessä. Vanhasta koivukujasta on vielä rippeitä nähtävissä. Uuden navetan päädyn takana on ollut sauna, joka on hävinnyt.

Hannula edustaa ehjänä säilynyttä pienviljelystilan pihapiiriä. Pihapiiri on nykyisin museokäytössä. Hannulan naapurustossa ilmeisesti tilan mailla sijaitsee toinen päärakennukseltaan erittäin omalaatuinen hyvin säilynyt pihapiiri.

historia:

Hannulan kotiseutumuseo on alkujaan Viivi ja Väinö Hannulan omistama Ketolan tila, jonka he lahjoittivat testamentilla Alavieskan kunnalle kotiseutumuseoksi ja kuntalaisten virkistyskäyttöön. Lahjoitus toteutui 1990. Kunta vaihtoi Ketolan maat kirkonkylän liepeillä oleviin maihin ja käytti Hannulaksi kutsuttua pihapiiriä mm. työttömien toimintatiloina. Vuonna 2004 kunta laittoi Hannulan myytäväksi yksityisille asuinkäyttöön. Alavieskassa perustettiin kotiseutuyhdistys tavoitteena saada Hannula testamentin toiveen mukaiseen kotiseutumuseokäyttöön, ja kunta teki kotiseutuyhdistyksen kanssa vuokrasopimuksen, joka mahdollisti Hannulan kotiseutumuseon perustamisen.

Ilmeisesti Viivi ja Väinö Hannula ovat perustaneet Ketolan tilan juuri ennen sotia ja rakentaneet kaikki rakennukset. Hannulassa on jäljellä runsaasti Viivi ja Väinö Hannulan käyttämiä koti- ja maatalousesineitä.

arviointi:

MRKY 15: R, M, Ht

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

Sari Alajoki, Petri Salo: Kirkoilta kareille. Ylivieskan seutukunnan kulttuuriympäristöstä. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen julkaisuja 22, 2005

Pohjois-Pohjanmaan museon maakunnallisen museotyön arkisto

Suullista tietoa antanut Marita Öljymäki-Maarala 13.6.2006

kohteen nimi: Jylhä
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-401-22-139
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hahmoltaan poikkeuksellinen luultavasti 1900-luvun alun kolmikerroksinen poikki päädyllinen talo Someronkylällä. Rakennukseen liittyy laaja nurmipiha, kaksi piharakennusta sekä navetta taka-alalla.

arviointi:

MRKY 15: R, M

kohteen nimi: Kangas
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-401-7-118
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Alavieskan keskustan tuntumassa Pohjapuolentien ja Keskustien kulmassa sijaitseva Kangas on tiivis, neljältä sivulta rakennusten sulkema pihapiiri. Tila on jaettu 1745, ja Pystöläntiellä sijaitseva Pystölä on ollut samaa taloa. Päärakennus on tyypillinen pitkä ja matala hirsitalo, joka toisissa lähteissä mainitaan rakennetun jo 1700-luvun puolella. Rakennukseen on tehty useita peruskorjauksia, ja sisätiloihin mm. sauna ja pesutilasiipi 1977. Ikkunat on uusittu kaksiruutuisiksi ja pieni kuisti on myöhempää perua. Pihalla päärakennuksen vierellä on talli ja vastapäätä navetta, johon myös on tehty aukkomuutoksia. Pikkutupa navetan vieressä on toiminut paitsi asuintilana, jossa on toiminut mm. käsityöläisiä, myös mm. kahvilana, saunana ja karjakeittiönä. Pihan ulkopuolella valtatiepuolella on hieno aitta, jonka pärevuoraus on poikkeuksellisen hieno.

Perinteinen 1900-luvun alun maatilan pihapiiri teiden puristuksessa toimii maamerkkinä ja porttina Alavieskan keskustalle. Päärakennuksen julkisivu on kokenut muutoksia. Kangas on voimakkaasti uudisrakennetun keskusta-alueen harvoja vanhoja pihapiirejä.

arviointi:

MRKY 15: R, Ht, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Kuivatuskanava
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: tapahtuma-, muisto- ja uskomuspaikat
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Noin yhdeksän kilometrin mittainen, kallioiseen maastoon n. 2 km matkalta tehty oja, jonka kautta Alavieskan ja Kalajoen talot kuivasivat Alavieskanjärven niittymaaksi v. 1833-58.

arviointi:

MRKY 15: H, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Muuntaja
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: teollisuuskohteet
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Alavieskan keskustassa liikenteenjakajan ja maamerkin asemassa seisova punatiilinen muuntaja on edelleen toiminnassa.

arviointi:

MRKY 15: M

kohteen nimi: **Rajakivet**
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: tapahtuma-, muisto- ja uskomuspaikat
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Nykyisellä Alavieskan ja Merijärven kuntien rajalla 4-9 km välein ovat neljä kiveä, joihin on hakattu kruunukuvio ja vuosiluku 1760. Kivet ovat osoittaneet Suur-Kalajoen ja Saloisten pitäjän (seurakunnan) rajan.

arviointi:

MRKY 15: H

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Savupirtti (museum) ja Someronkylän koulu

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus: 9-401-22-82

kylä/k.osa: Alavieska

tyyppi: kulttuuri

ajoitus: 1722-1808

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kohteet sijaitsevat Saarenkyläntien ja Someronkyläntien risteyksessä. Savupirttiin liittyy läheisesti asuinrakennukseksi muutettu kyläkauppa aittoineen sekä Someronkylän 1920 ja 1940-luvuilla rakennetut koulurakennukset. Uudemman koulurakennuksen katto on uusittu, mutta sisäänkäyntien hienot katokset ovat säilyneet. Ulkorakennus on aikansa edustavaa tyyppiä. Pienen matkan päässä Someronkyläntietä etelään sijaitsee 1920-luvulla rakennettu Someronkylän nuorisoseurantalo.

Someron koulu on pitkänomainen hirsirakennus, joka on todennäköisesti tehty aikansa mallipiirustusten mukaan. Julkisivulla on kuisti ja toinen, katoksellinen sisäänkäynti. Vanha koulu toimii nykyään koulun liikunta- ja teknisentöntilana sekä sivukirjastona. Muutostyöt on tehty 1980-luvulla. Vieressä on uudempi, myös puinen koulurakennus vuodelta 1956. Alun perin talossa oli kaksi asuntoa, joista toinen on otettu koulukäyttöön.

Risteysalueella sijaitseva Sampola on entinen kauppa, jonka pihapiirissä takapuolella on jäljellä vanhat kaupan makasiini- ja varistorakennukset. Vieressä on taiteilija Valo Verrosen omistama vanha savupirtti, jossa on vuosiluku 1514. Rakennus on siirretty tälle paikalle 1940-luvulla. Museona olevan hirsikehikon suojaksi on rakennettu punainen lautarakennus.

arviointi:

MRKY 15: H

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Tanhuala
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-401-2-55
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tilalla on yhteinen, 1500-luvulle ulottuva historia Jutilan ja Eskolan suvun kanssa. Tanhualan vanha, ylämaan hongasta tehty päärakennus on siirretty Jutilanrannasta tälle paikalle. Talo on lautavuorattu vuonna 1948 ja kuisti on vuodelta 1924. Sisätilat ovat säilyneet hyvin, rakennuksessa on mm. poikkeuksellisen hienot 5-peiliset ovet pukinsarvisaranoineen. Pihalla on säilynyt pikkuaitta vuodelta 1849, neliosainen puoji-talli sekä hirsinen navetta.

Tanhualaan kuuluvassa viereisessä pihassa on matalahko asuinrakennus 1800-luvun loppupuolelta ja joitakin muita hirsirakennuksia sekä paikalle siirretty tuulimyllyn runko.

Ympärillä on lähinnä uudempaa omakotiasutusta. Vierekkäiset pihapiirit sijaitsevat lähellä Kalajoen rantaa. Talot näkyvät hyvin Pohjapuolentielle. Vanha pihapiiri on hevostallikäytössä.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Viljamaa
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-401-1-94
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Persoonallinen pieni asuinrakennus lukuisine piharakennuksineen kauniisti hoidetulla pihamaalla Alavieskan Haapaperällä on yksi viimeisiä hyvin säilyneitä pihoja raitin vanhasta rakennuskannasta.

Päärakennuksessa on korkea porakiviperusta ja alueella harvinaista ikkunoista viistettyä tyyppiä edustava pulpettikattoinen kuisti. Kantikkain talon kanssa on kaksihuoneinen tupa.

arviointi:

MRKY 15: R, Ht, S

kohteen nimi: Ylikangas
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-401-14-105
kylä/k.osa: Alavieska
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ylikangas on aivan Alavieskan keskustassa sijaitseva vanha maatalon pihapiiri. Vanha pihapiiri muodostaa ytimen Keskustien ja Pohjapuolentien väliin muodostuvalle kylän keskustalle. Suojaisa kujanne johtaa rakennuksen pihaan niityn kautta. Ympäriällä pieneksi kutistuneet pellot ja niiden reunoilla kylän keskustarakentamista. Suojaisaan pihaan on rakennettu 1970-luvulla matala tiilivuorattu talo, joka palvelee nyt asuinkäytössä.

Ylikankaan pihapiiri rakennuksineen on Alavieskan hienoimpia ja mielenkiintoisimpia kokonaisuuksia. Päärakennus on ollut kunnan keskeisimpiä taloja, jossa on ollut monenlaista toimintaa aikanaan, mm. kestikievari ja osuuskassa. Suurikokoinen hirsirakennus on vuorattu erikoisesti; vaaka- ja pystykenttien välissä on vinolaudoitusta, ikkunan vuorilaudat on kehystetty rikkaasti nikkarityylisillä koristeaiheilla. Talossa on lasikuisti erikoisine oven yläpuolisine ikkunoineen. Sisällä kiinteä sisustus on erinomaisesti säilynyt, samoin ullakko rakenteineen. Kuistin sisäpariovi erittäin hieno koristeluineen. Rakennukseen on vaihdettu uudet ikkunat, kuistia ja joitakin yksittäisiä aukkoja lukuunottamatta. Pihalla on pärevuorattu aitta 1800-luvun puolivälistä.

arviointi:

MRKY 15: R, H, S

lähteet:

Inventointiaineisto. Vanhat rakennukset -projekti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 2003-2004. Alajoki, Sari.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: Kivimaa ja Rajaniemi
kunta: Alavieska
kiinteistötunnus: 9-403-11-42, 10-69
kylä/k.osa: Kähtävä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hieno ja hyvin hoidettu maisemallisesti merkittävä kolmen talon ja kahden pihapiirin kokonaisuus. Neliömäistä pihaa rajaa kunnostettu (julkisivuvuoraus ja katto, räystäät ja ikkunat) oranssi pitkä korkeaperustainen asuinrakennus sekä vanhempi keltainen, verannallinen aitta sekä hirsi- ja lautaosalla jatkettu porakivinen navetta. Pihapiirin alle on 2000-luvulla rakennettu hyvin kokonaisuuteen istuva ja suunniteltu autotalli sekä saunarakennus. Taaempänä kokonaisuuteen liittyy 1950-luvulla rakennettu pihapiiri. Metsässä tien takana on merkittävän sepän pajarakennus.

Rajaniemen rakennusryhmä sijaitsee mäenkumpareella, ympärillä on myös peltoaukeita. Lähellä rakennusryhmää on kunnostettu pärehöylä. Rajaniemen pihapiirin pohjoispuolella on myös vanha pihapiiri, Rinne. Asuinrakennus on siirretty Linnalasta v. 1912, mutta se on muuttunut myöhemmissä korjauksissa.

Kivimaan tila Kiimamalla Korteperäntien varrella on vanhimpiin kuuluvaa rakennuskulttuuria Alavieskassa. Kivimaan tila on osa vanhaa Kiimamaata, sekä Kivimaa että naapuri Ylivainio on vaihtanut nimensä vanhasta Kiimamaasta. Talon hirret on perimätiedon mukaan uitettu ylämaasta. Talo on vanikkaa punahonkaa ja siinä on hirrestä profiloitunut räystäät. Muuten talossa on säilynyt vielä paljon alkuperäistä tyyliä ja yksityiskohtia.

historia:

Keltainen Kivimaan talo on ollut Sievin kirkolla väliaikaisena kirkkona ja tuotu Sievistä noin 1860-luvulla. Saarnatuoli on ollut tuvassa peräkamarien ovien välissä. Kattolistat olivat olleet paksut ja leveät ja lyöty maasepän takomilla nauloilla kiinni. Mukulakivijalka on vaihdettu 1920-30-luvuilla porakiveen. Rajaniemen suvun kantaisä on Kalajoen Kalling/Calamniuksia. Talossa on pidetty aikanaan paljon seuroja.

Talossa on ollut jossakin vaiheessa jopa sata lehmää, mistä kertoo komea, iso porakivinavetta, jossa alkuaan on ollut mansardikatto ja luonnonkiviseinät. Myöhemmin seiiniin on muurattu punatiilikkerros, jolloin seinän paksuudeksi tuli 1,80 m, sittemmin tiiliverhous on purettu. Taloon kuuluu komea, pitkä luhtiaitta, joka on myöhemmin varustettu lautavuoratulla terassilla. Aittaan on kerätty vanhaa esineistöä.

Navetan takana on kaksiosainen tallirakennus, ja tien toisella puolen Filippus Rajaniemen entinen paja. Mm. kirkkoaidan portin koristeet ovat hänen takomiaan. Hän edesauttoi Kalajoen tulvajärjestelyjen aikaansaamista ja oli työnjohtaja Osuuskaupan vierellä olevan myllyn rakennustöissä. Sota-aikana hän oli Alavieskan suojeluskunnan paikallispuhlittaja. 1950-luvun alussa paloi suuri rakennusryhmä pikkupoikien leikkien seurauksena: kaksi riittä, luuva, kuivaaja, suuri lato ja elosuoja.

Vihreän Rajaniemen naapuritalon rakensi Juho Harmaala, joka oli ostanut osan talosta. Talo on nykyisin Hannu Rajaniemen omistuksessa.

arviointi:

MRKY 15: R, H, M, S

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Verrosen pihapiiri**

kunta: Alavieska

kiinteistötunnus: 9-401-22-180

kylä/k.osa: Somero

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1722-1808

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiirissä, johon kuuluu vuonna 1793 rakennettu luhtiaitta sekä lukuisia rakennuksia, toimii Verrosen taidegalleria. Pihaan kuuluu muun muassa kaksi aittaa, puojirakennus, lato, riihi, polveileva erikoinen navetta, joka nykyisin toimii taiteilijan galleriana, sekä matala 1960-luvun asuinrakennus. Kauniisti hoidettu piha rakentuu löyhästi kuusikkoisella kangasmaalla kiertävän hiekkatien varteen. Sivummalla siintää lampi sekä pieni peltoaukea. Osa rakennuksista on siirretty paikalle.

arviointi:

MRKY 15: R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.